

Стефанчишена Тетяна Михайлівна

*завідувачка інформаційно-бібліографічного відділу
Наукової бібліотеки
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ ЗА ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

29 квітня 1918 року – 14 грудня 1918 року – період існування Гетьманату Павла Скоропадського. Для історії – це зовсім незначний відрізок часу, усього вісім місяців проіснувало це державне утворення на теренах України, але наслідки цієї події мають значний вплив на культурно-просвітницьку сферу сучасної України. Більшість українських істориків до найголовніших здобутків цього періоду національного державотворення відносять розбудову культурної, освітянської та просвітницької сфер, до яких належить бібліотечна справа.

Цікавим є аналіз політики Гетьманату доби Павла Скоропадського щодо розвитку бібліотечної сфери та встановлення наступності у поглядах очільників Української Держави у період 1917–1920 рр. на це питання.

За час існування Гетьманату було прийнято майже чотириста законодавчих актів, тобто коефіцієнт активності у сфері законотворчості дуже високий. Для упорядкування культурної, освітянської та просвітницької сфер було, як зазначає Л. О. Воронько, підготовлено і затверджено 34 документи, з яких сім постанов та інструкцій заклали «підвалини діяльності вищих українських наукових установ, бібліотек, тощо, зокрема Української Академії наук та Національної бібліотеки. З фондів Державної скарбниці на ці справи було асигновано 34 млн. 853 тис. 593 карбованці» [1, с. 8].

Юридично датою заснування Національної бібліотеки є 2 серпня 1918 р. – день, коли гетьман Павло Скоропадський підписав Закон «Про утворення Фонду Національної бібліотеки Української Держави». Концептуальні засади

функціонування найголовнішої книгозбірні держави було викладено у «Відозві від Тимчасового Комітету для заснування Національної бібліотеки Української Держави в Києві», у якій наголошувалося на тому, що вона має «гуртувати у собі все, що витворено людською думкою та знаттям по всіх науках, має бути такою, щоб давала спромогу, не виїздячи з країни, познайомитися в найповнішій мірі з світовою літературою по всіх паростях людського знаття, писаною геть усіма мовами» [2].

Справедливо наголошується, що «здобутки у національно-культурному будівництві було уможливлено вже зробленим у цій царині Центральною Радою, подвижницькою працею команди українських патріотів у Міністерстві освіти та прихильним ставленням до цієї сфери самого П.Скоропадського» [3, с. 323]. Для підтвердження цієї думки наведемо відомості щодо діяльності урядових інституцій, створених для упорядкування бібліотечної сфери у часи існування Центральної Ради, Української Народної Республіки та Гетьманату П. Скоропадського.

Так, у структурі Головного управління у справах мистецтв і національної культури, який діяв при Міністерстві народної освіти, у квітні 1918 р. був виокремлений архівно-бібліотечний відділ. Ця урядова інституція була створена за прикладом Бібліотечно-архівного відділу при Генеральному секретарстві освіти доби Центральної Ради – першого українського органу з управління архівною та бібліотечною справою, який очолював О. С. Грушевський. Необхідно зазначити, що відкриття Національної бібліотеки та проведення інших заходів щодо упорядкування бібліотечної сфери у часи Гетьманату Павла Скоропадського багато в чому було реалізовано завдяки діяльності О. С. Грушевського. Зокрема, у його спадщині значне місце посідають публікації з організації бібліотечної справи, серед яких «Законопроект про обов'язкову надсилку друкарнями своїх видань», «Бібліотечні справи». О. С. Грушевський до основних завдань очолюваного ним Бібліотечно-архівного відділу відносив: 1) створення Української Національної бібліотеки за прикладом найкращих зарубіжних національних

бібліотек; 2) розбудову національної бібліотечної інфраструктури та забезпечення її висококваліфікованими кадрами; 3) розбудову та підтримку на державному рівні районних бібліотек; 4) запровадження реєстрації нових українських видань та часописів і ведення з цією метою «Літопису»; 5) сприяння в укладанні систематичних та хронологічних покажчиків; 6) розвиток наукової бібліографії та випуск відповідних бібліографічних видань. При цьому науковець наголошував, що «по теперішнім поглядам бібліотекарі не можуть бути кладовщиками, які лише видають книги, вони мають бути людьми з вченими інтересами та студіювати ті книжкові скарби, які в них розходяться» [4, с. 28].

Новостворену державну установу з упорядкування бібліотечної сфери за доби Гетьманату Павла Скоропадського очолив В. Л. Модзалевський – відомий український історик, архівіст. У доповідній записці щодо необхідних та першочергових завдань Архівно-бібліотечного відділу їх було поділено дві частини: архівну та бібліотечну. До найголовніших завдань у бібліотечній сфері віднесено: 1) прийняття закону, який би зобов'язував друкарні надсилати до Національної бібліотеки, з метою її поповнення усіма виданнями, що виходять у державі, обов'язкові екземпляри; 2) започаткування випуску покажчика «Книжковий Літопис», який би містив відомості про усі книжкові видання України; 3) утворення Книжкової палати, з метою систематичного та планомірного поповнення провінціальних бібліотек книгами, а також відкриття у її складі Бібліографічного Інституту; 4) скликання Всеукраїнського з'їзду бібліотекарів, який був профінансований попередньою владою у розмірі 13 тис. 418 карб., з метою обговорення найактуальніших проблем у бібліотечній сфері та налагодження комунікацій між центром та провінціальними бібліотеками [5].

Висновки. Проведений аналіз політики Гетьманату доби Павла Скоропадського щодо розвитку бібліотечної сфери дає змогу стверджувати, що у цей період було реалізовано такі проекти, як: відкрито Національну бібліотеку – найголовнішу книгозбірню сучасної України (нині бібліотека І. В. Вернадського); започатковано випуск спеціалізованих покажчиків,

літописців книжкових видань з метою інформування інших бібліотек щодо надрукованих у державі видань; утворено Бібліографічний Інститут з метою розвитку наукової бібліографії та формування висококваліфікованих фахівців-бібліотекарів тощо. Ідеї цих проектів були закладені у попередньому періоді державотворення – у часи Центральної Ради та Української Народної Республіки, та продовжені у наступному періоді – за часів Директорії. Зокрема, було реалізовано наміри щодо створення Книжкової палати, прийнято Закон «Про обов’язкову надсилку друкарнями, літографіями, металографіями та іншими подібними закладами до повітових комісарів усіх видань» тощо. Це дозволяє сформулювати тезу щодо наступності державної політики щодо розвитку бібліотечної справи Української Держави у період 1917–1920 рр.

Література:

1. Воронько Л. О. Українське державотворення в добу Гетьманату 1918 року: роль та значущість діяльності П. Скоропадського. *Державне управління: теорія та практика*. 2016. № 1. С. 3–20. URL: http://www.e-patp.academy.gov.ua/2016_1/3.pdf (дата звернення: 10.10.2020).
2. Концепція діяльності Бібліотеки. Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4698> (дата звернення: 10.10.2020).
3. Пиріг Р. Українська гетьманська держава 1918 року : історичні нариси. Київ : [б.в.], 2011. 336 с.
4. Цит. за: Приходько Л. Внесок Олександра Грушевського у розбудову бібліотечної справи Української держави у 1917–1918 рр. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 4. С. 23–30.
5. Доповідна записка В. Л. Модзалевського щодо необхідних та першочергових завдань Архівно-бібліотечного відділу. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/v_100_rokiv_arkhivnii_systemi_v_Ukraini.php (дата звернення: 10.10.2020).

Гаврилова Регіна

бакалавр 1 к., факультету журналістики

Національного університету

«Одеська юридична академія»

Наук. керівник. - асистент кафедри історії держави і права К.П. Ченкова

УКРАЇНОМОВНЕ ПИТАННЯ В ДЕРЖАВОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Якщо під терміном «український народ» ми розуміємо етнічних українців, які сформувалися на конкретних географічних теренах України (її